

Een Spinner Vertelt.....

Nog enkele jaren en niemand weet nog wat het Hamse spinnen betekent. De mensen denken nu al dat het met zo 'n klein houten wieltje gebeurt op een driepoot, met een dot wol op een stok en er wordt gesponnen door een "madam" met een permanent in haar haar en een rode zakdoek over haar decolleté, kwestie van het echt te laten lijken. Liefst doen ze het dan nog op een Vlaamse Kermis maar als het begint te regenen dan stoppen ze.

Nee, dat is niet spinnen, dat is onnozelkloterij.

Ons wiel is groter dan een mannenmens en wol dat kennen we niet. Dat is maar goed om op de schapen hun rug te groeien. Ons spinsel is anders, hard, ruw en stoffig. Ons spinsel is kemp of sisal. En als er madammen waren, dan was 't in 't salon van de fabrikant.

Tegen hem moest ge "meneer" zeggen en ge kreeg een baal sisal mee op uw kerrewagen. Het was goed afgewogen, daar niet van, maar gesaust met een beetje meer water was er toch voor ons een paar kilos over om er stekjesmatten of zelfenders van te maken. Dat waren een soort sloefen met zolen van gevlochten koord. De haatsers droegen die veel. Maar ge moet nu niet denken dat ik alles van de stiel ga verklappen. 't Is door dat boek hier dat ik mocht bekijken en de beeldekens die er in staan dat een mens begint te vertellen.

Ik ben nu een oude spinner en 't is lang geleden dat ik op mijn spinnebaan liep. Die ligt nu diep onder de macadam. 't Was een smal wegelken verhard met schramoelze en mosselschelpen.

Ik denk dat afbeelding 1 in de omgeving van de Rattewegel is. (Afbeelding 2 is een pentekening). In de Rattewegel, nu Bareelstraat, stond een

molen. Hier in Hamme waren veel molens, zeker twintig. Maar dat waren niet allemaal windmolens voor graan te malen. Deze hier, op afbeelding 3, was een poermolen, die het kempzaad maalde om er olie en zeep van te maken. Den overschot waren beestekoeken. Neven de spinbaan staan de houten krukken waar het gesponnen garen opgehangen werd. Hier op deze foto staan de houten spinhuizekens neven elkaar. Stom, stom, bij ons op den Berg stonden de huizekens geschranst. Eentje vooraan de spinbaan, eentje achteraan, en dat had zijn doel. Als onze draaier het op zijn heupen kreeg of moe was, of honger had, en hij draaide niet regelmatig, dan eens hard en dan eens traag, was er teveel of te weinig draaisel op de koord. We konden die niet loslaten want dan was heel de lengte naar de kloten. Maar dan was er altijd onze maat van neven ons om onzen draaier een vla rond zijn oren te geven. Daarom waren de huizekens zo geplaatst. We waren dan wel ongeletterd, maar dat wil nog niet zeggen dat we lompe waren.

Afbeelding 4 is het maken van bindtouw voor vee en in afbeelding 5 zijn de spinners het enkelgaren aan het dubbelen. Dan had ge twee- of driedraads garen, meestal gebruikt om er tengels van te maken, of voor de moerzoekmatten. De enkelgarens werden nit elkaar gehouden door een top, zoals afbeelding 6 weergeeft.

Daar verstaat ge natuurlijk niets van. Het is daarom dat ik zo veel mogelijk uitleg geef over de foto's en de tekeningen, maar spinnen moet ge in uw ringers hebben.

Een vent van Sint Niklaas vroeg waarom we achteruit gaan en niet vooruit. De "stommen achterwipover"!... 't Wiel geeft het draaisel en wij gaan achteruit terwijl we vezel nit onze schoot toegeven. Gaan we rap dan is er weinig draaisel, gaan we traag dan is er veel. Dat is nu juist het geheim van spinnen van Hamse koord en we zijn er fier op.

Soms kwam er al eens een journalist van de stad om over ons te schrijven, gelijk dat artikel nit Ons Land, geloof ik, nit 1932, "Bij de zeeldraaiers

uit van de Dumeoerwas - Een spinnewiel van een oud

van Hamme" (afbeelding 7). Een zeel is het Hamse woord voor koord. Afgezien van wat onnozelkloterij kon het schrijfsel er nogal door... "Klein, rustig plaatsken", schrijft hij. Hij moest ons eens zien met een stuk in ons kloten als we aan het rechten zijn tegen die van Moes! Den draaijer is hier vervangen door een meeloper, maar dat leg ik later wel uit. Het garen diende niet alleen om pakjes te binden, gelijk hij schrijft. Waar zouden al die pakjes naar toe gegaan zijn? Neen, hoofdzakelijk was het garen bestemd

B. Foto van voor 1914

Links staan de hekelaarsters voor de keustal
Rechts staat een handspinner en achter hem
staan de vrouwen met garens op haspels

om touwwerk te maken om de boten aan te meren, of sleeptrossen voor de zeeslepers. Pakjes binden, laat mij lachen. Die werden gebonden met afvalzelen, of overschot van spinsel dat aan ons ringers bleef plakken.

Op afbeelding 8 staan de vrouwen van de spinners schoon en proper te nietsen, maar dat was omdat ze getrokken werden. De vrouwen hun plaats was in de keustal, waar de kemp gehegeld werd. Die wijven waren van de "kweekhoek" op de Posthoorn. 't Woord zegt het zelf, er werd evenveel gekweekt als gesponnen. Verder ziet ge in afbeelding 9 hoe een spinhuizeken er uit ziet, wat oude planken, stukken zeildoek of juten emballage, wat

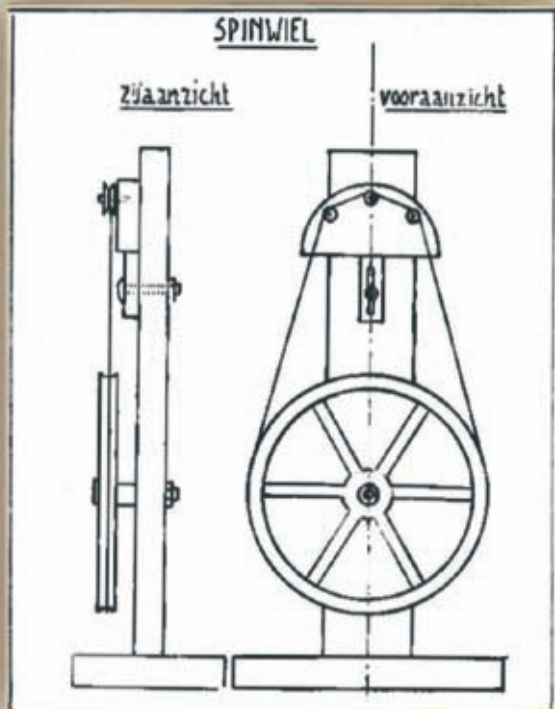
9. Een oud spinhuizeken

afgedankte pannen of riet van de Durmeoovers. Een spinnewiel werd gemaakt van een oud karrewiel. De schoot van de spinner, gevuld met sisalvezel of soeting, was ook een stuk emballage. Neven het spinhuizeken was diep in de grond een ijzeren stang gedreven, die diende om de

uit van de Durmeoveras - Een spinnewiel van een oud

enkelgarens vast te maken om later gedubbeld te worden tot twee of driedraads garens.

Tussendoor kunt ge het levensverhaal van Wies van Muskens lezen op bladzijde 27 en 28 door hemzelf verteld aan één van de leerlingen van de textielschool van de Lies. Ge ziet dat ik niet gelogen heb. Wies vertelt juist hetzelfde. Mans Piëtdook was familie van Rik van Pol van Pier Piëtdokes. Die heb ik goed gekend, die was behalve spinner ook nog kolenlosser op den

10. Ontwerptekening spinnewiel
11. Benoni Peelman spon nog tot 1973

Aart, aan de kaai van de Durme. Wies zijn spinkot trok anders op niet veel, als ge 't mij vraagt.

Moest ge soms goesting hebben om een spinnewiel te maken om in uwen hof te zetten, dan moet ge maar naar de tekening op afbeelding 10 kijken. Er werden weinig foto's gemaakt van de spinners. De meesten verdwenen na

den groten oorlog van 14-18, alhoewel er opnieuw begonnen werd gedurende de bezetting van 40-45. Toen werden er terug enkelgarens gesponnen met de hand op de spinbaan. Via duistere wegen werden die aan de Duitsers verkocht, om er camouflagematten van te maken, maar dat waren ons zaken niet. Een mens moet eten. Na den oorlog was het voorgoed gedaan met de handspinnerij, alhoewel den Benoni van den Dries van Sint Annen nog gesponnen heeft tot in 1973 (afbeelding 11). Hij was de laatste. Ge moet eens "De Oude Spinnebanen in het Hamse landschap" lezen, daar wordt goed uitgelegd hoe alles ineenzat (bladzijde 66 tot 76). Er was miserie genoeg, maar we wisten niet beter. Of het waar is dat van meneer van 't fabriek tegen de pastoor zei: "Houdt gij ze dom, dan zal ik ze arm houden", dat weet ik niet. Ik weet het maar van horen zeggen. Misschien was dat een uitvindsel van de opkomende socialisten, wie zal het zeggen. Alhoewel, ze waren er voor bekwaam. Eén ding is zeker: we waren dom en arm.

Afbeelding 12 is den Druiter, die spon aan de Kalvarieberg, beneden aan de tramlijn. Volgens mij is afbeelding 13 den Heirwegh van den Berg. Hier ziet ge goed hoe de vezel verdeeld wordt en door onze handen glijdt. We hadden dan ook een eeltplek op onzen duim en wijsvinger. Ons hard vel beschermde ons tegen de gemene stekels die in de sisalvezel zaten. Kemp was wel zachter om te verspinnen, maar dan ook schromelijk duur. Door den Bels (afbeelding 14) was een braven mens. Die woonde in één van de kleine huizekens in de Dijkstraat. Als de kleine gasten wat spinsel vroegen om er een baard of moustache van te maken, dan haalde Door wat witte sisal uit zijn schoot en joeg ze dan van zijn baan, want hoord vuil maken duurt niet lang. Dan was er grote miserie met de touwslager. Aan de molen de Grote Napoleon was een gans kuddeke spinbanen (afbeelding 15). Rechts ziet ge het huizeken van den bareelwachter langs de treinroet naar Dendermonde. Vele huizekens in de Broekenstraat, Noordstraat en Veldstraat werden weggespoeld door de grote overstromingen van 1906 en

uit van de Dumeoerus - Een spinnewiel van een oud

1928 (afbeelding 16). Er waren toen veel soldaten gelegerd bij ons om de gaten in de dijken te dichten met vaderlanderkens. Maar bij iedere hoge tij werd het meeste gedeelte an het vaderland terug weggespoeld. Terwijl de jonge meisjes alle dagen wilden kijken of de gaten nog niet dicht waren - spijtig genoeg - want "dicht" waren de soldaten weg.

draaiersjongen van zes jaar
honger snuit, witstijf spriet haar
draait het wiel voorspinnevaar
draaiersjongen, luize kind
draait verkleumd in kierewind
en arm zijn onrecht vaardig vindt

17. Het draaijerke

Afbeelding 17 is het draaijerke, met een schoon gedichtje eronder, ongeletterd, arm maar soms een smeerlap als hij het in zijn botten kreeg.

18. Ferme spinners

Op afbeelding 18 ziet ge Servaas, de Witte van 't Hoften en Rik de Popper. Dat waren ferme spinners, en soms, als ze centen hadden, ferme dronkaards, maar dat waren de meesten van ons als we 's maandags

gingen leveren. Zet worden was niet moeilijk, want in ieder straat waren minstens vijf cafés. Sommige vrouwen gingen meeleveren, maar met een paar pinten werden ze zat en wilden ze niet meer mee naar huis. Een vrouw is gelijk een slechte duif, zeg ik altijd. Laat ze uit en ze willen niet

lees verder op bly. 29

